

IVANKA DEVĀTĀ
JIRÍ DEVĀTÝ

PRAVÉ DOMĀCÍ

molto

motto

IVANKA DEVÁTÁ
JIŘÍ DEVÁTÝ

PRAVÉ DOMÁCÍ

Praha 2015

© Ivanka Devátá, Jiří Devátý, 2004
Cover illustration © Iva Hüttnerová, 2015

ISBN 978-80-267-0528-4

Milí čtenáři,

tato knížka Vám poskytne překvapení hned v předmluvě. Není totiž tak zcela – a neberte si to ve zlém – určena výhradně Vám. Napsali jsme ji s bratrem především pro svoje potomky. Aby všechny ty drobné rodinné legrácky, historky a komentáře nezanikly společně s námi. Připouštíme, že v tom jistou roli hrála ješitná touha přesvědčit mladší generace, že jejich předkové nebyli jen velební kmeti a chatrné stařenky, nýbrž lidé, kteří se uměli radovat ze života, překonávat strážně s humorem, odpouštět slabosti druhým i sobě a vytěžit i z nepříjemných situací jiskřičku veselí. Pokud budou vnímatví, mohla by jim knížka posloužit jako opěrná hůl na kamenité cestě pozemského putování.

Jestliže některé útržky vzpomínek nejsou zrovna k popukání, vězte, že je to daň pravdě, kterou zveřejňujeme nepřikrášlenou. Název knihy jsme totiž odvodili od skutečnosti, že všechno, co je v ní popsáno, se nám skutečně stalo, v horším případě nám to vyprávěli nejbližší přátelé. A když už je řeč o kamarádech, pokládám za nezbytné poděkovat své přítelkyni, herečce Zdeňce Černé, bez jejíhož přispění by mnohá příhoda zůstala zasuta v mém podvědomí.

Je pochopitelné, že v pravdivých historkách nevystupujeme vždy v lichotivém světle. Ale jelikož nejsme na svoji důstojnost příliš hákliví, upřímně Vás zveme do naší rodiny na návštěvu. Víťáme Vás!

❁ Ivanka Devátá a Jiří Devátý ❁

OSOBY

tatínek – Antonín Devátý, dirigent a hudební skladatel (†1984)

maminka – Blažena Devátá

děti:

Ivanka Devátá

Miloš – její první manžel

Marek Hlavica – syn

Josef – její druhý manžel

Adam Vinklář – syn

Pepino, Adámek, Rozárka – vnoučata

Jiří Devátý

Zdena – jeho žena (†1987)

Monika – dcera

Filip – syn

Alenka – současná partnerka

Zdeňka – Ivančina přítelkyně

studenti, lid, vojsko, komedianti, chasa

O DĚTECH

✿ Když byl Jiříček ani ne tříletý, hrál si pod kuchyňským stolem s autíčkem na setrvačník. Znovu a znovu je rozjížděl, doprovázeje činnost zvučným bzzzm, bzzzm. Nad ním se u stolu bavili rodiče. Právě přetřásali jakousi pikantní informaci o ženě z blízkého okolí, na jejíž jméno si maminka nemohla vzpomenout.

„Ale znáš ji,“ tvrdila tatínkovi, který podobné novinky vnímal s vlažnou pozorností, „pořád nosí červený klobouk s černou mašlí, jak ona se jenom jmenuje?“

„Křápalová,“ ozvalo se od země. „Bzzzm, bzzzm...“

Panečku! Bystrá dítko neradno spouštět ze zřetele. To by rodiče koukali, kdyby načatou větu: „Ona má s tím zelinářem na rohu...“ doplnil synáček stručným: „Poměr. Bzzzm.“

✿ Jak velice byl Jiříček bystrý, mě uvádí v úžas ještě po letech. Bylo mi šestnáct a jemu čtyři, když nás maminka poslala na menší nákup. Dovolila nám koupit si též pár prvních meruněk. Na zpáteční cestě jsem mrkla do sáčku a konstatovala: „Meruněk je sedm.“ Jiříček se jen maličko zamyslel a pak radostně děl: „To máme každé tři a půl.“

✿ Když pomíneme, že s rodiči vůbec nepočítal, můžeme být na něj pyšní. Moje vnoučata si vedou ve škole dobře, ale při dělení lichých čísel z hlavy na prastrýce neměla ještě v první třídě.

Bohužel bratr tyto vlohy dosud nezúročil. Ještě se mu nepodařilo uzavřít obchodní jednání slovy: „Tak vám, kolego, děkuji, to máme každé tři a půl melounu.“

✿ Díky této bystrosti kladl Jiříček velký důraz na inteligenci, která se stala kritériem při výběru oblíbenců. V první třídě zahořel hříšnou láskou ke spolužačce Kolínské. Denně nás informoval, co Kolínská udělala, co řekla, jakou má čepici a že ho zase žďuchla. Po čase příliv novinek ustal, jako když utne. I nadhodila jsem: „A co Kolínská?“ Obličejíček prvňáčka se zkrivil znechucenou grimasou: „Řekla, že se za větou tázací dělá vykřičník.“

A tak přišla Kolínská o ženicha.

✿ Ke kamarádům byl náš mudrc shovívavější. O něco později probírali ve škole anatomii. Jiřík nás neopomněl poučit, že inteligence člověka není odvislá od velikosti mozku, nýbrž od jeho členitosti, to jest od množství závitů. Krátce poté se jeho věrný přítel dopustil nějakého intelektuálního kiksů. V tomto případě však Jiříček jen lítostivě pokrčil rameny a všeodpouštějícím tónem pravil: „Má málo krabatej mozek.“

✿ Málo krabaté mozky se vyskytují poměrně hodně. Sem tam některý je asi hladký jako dětská prdelka. Mívali jsme na chalupě souseda, jehož švagrová docházela myšlenkovými pochody k takovým závěrům, že nevěřičně vrtě hlavou, říkával: „Naše Jiřina má mozek masařky.“

Jednou přišel na kus řeči a ještě si otíral oči usazené smíchem. „Tak si představte,“ škytal přerývaně, „stojím s Jiřinou u rybníka, koukáme na káčata a ona najednou povídá: ‚Co myslíš, Láďo, z čeho mají ty kachny zobáky? Z bakelitu?‘ “

✿ Náš byt, který jsem zdědil po rodičích, je uspořádán tak, že jej lze obejít dokola. Z kuchyně přes předsíň, tři pokoje a koupelnu zpět do kuchyně. Když jsem byl malý, nějak jsem jednou při obědě zlobil. Konečně s maminciným přístupem k výchově bylo zlobení snadnou činností. Stačilo například hned neusnout nebo nedojíst oběd, což byl ostatně tento případ. Po výměně názorů, ve které jsem byl od počátku v beznadějně defenzivě, matka rozhodla, že konflikt bude ukončen smírně. Příměří ovšem spočívalo v tom, že obdržím symbolický pohlavek. Přestože jsem byl dítě poddajné, tentokrát jsem se nespravedlnosti vzepřel. Začal jsem agresivně prchat, jsa pronásledován překvapenou matkou, která se s tak houževnatým a tvrdým odporem v mém případě dosud nesetkala.

Při druhém kole se akcí začali bavit u stolu sedící tatínek se sestrou. Postupně jsem začal dostávat informace o stavu jako jezdec formule 1. Měl

jsem perfektní přehled o svém náskoku a fyzické formě soupeře. Nakonec závod skončil pádem leadra u boxové uličky v kuchyni. Nutno poznamenat, že na potrestání se nějak pozapomnělo.

✿ Byla jsem asi s dvouletým Marečkem v parku a hráli jsme si. Hošíček prostrčil hlavu mezi opěradlem a sedadlem lavičky a dělal, že se dívá z okna. Já pak v roli sousedky postávala před lavičkou a vyptávala se: „Tak copak jsi, Marečku, dneska dělal. Aha, s autíčkem jezdil. A co jsi měl k obědu? Mrkvičku říkáš, Marečku?“

Capart najednou přestal odpovídat, obehnal se hradbou důstojnosti a setřel mě: „Nejsem Meječek, jsem Laica pane.“

Už mu to zůstalo. Dodnes se Plzeňští před mou návštěvou vyptávají: „Co Laica pane? Přijede taky?“

✿ Markovi byly teprve asi čtyři, když jsme se na procházce pokoušeli o hru známou pod názvem slovní kopaň. Znáte to? Jeden řekne slovo a druhý naváže takovým, které začíná poslední slabikou předchozího. Protože Marek ještě ke slabikám nedospěl, zjednodušila jsem hru tak, že jsme si určili písmeno a pak soutěžili, kdo vyjmenuje více slov tímto písmenem začínajících. Hošíka to bavilo a já se radovala, že jsem hotový Komenšký. Pomocí hry rozšiřuji synkovi slovní zásobu.

Jenže Marek byl malý filuta. Při obtížnějších písmenech na mne zkoušel různé figle. Při „J“ například vypálil bez váhání: „Jajíčko.“

✿ Jindy jsme šli s Marečkem přes park. Na trávníku podřimovala fena a kolem ní se batolila čtyři štěňátka.

„Jé, maminko,“ zaplesal Mareček, „podívej, jak krásný pejsánky ta maminka vyseděla!“

A již se Komenský ve mně opět dral ke slovu.

„Nevyseděla, miláčku. To se říká o mláďatech, která se líhnou z vajíček. Slepíčka vysedí kuřátka, husa housátka, kachna kachňátka. Ale o mláďatech, která se rodí živá (zatímco kuřata se kloubou ze skořápek mrtvá, zabručel Jan Ámos), říkáme, že je fena vrhla, víš?“

Chlapeček strávil zajímavou informací a pak na mne vděčně pohlédl: „Jako ty mě, maminko, vid' Tys mě taky vrhla.“

✿ Vztah k hudbě si Mareček vypěstoval už v nejtělejší věku. Dostal jakousi primitivní píšťalku, která v dobrém rozmaru vydávala asi tři tóny. Jednoho dne stál u otevřeného okna, usilovně nadouval tvářičky a z píšťalky se linuly zvuky, které mi drásaly sluch. Mladý umělec najednou v produkci ustal a zálibně děl: „To ptáčkové **politujou** a říkaj si: ‚Odkud ta krásná hudba zní?‘“

Předstírala jsem, že můj smích pramení z radosti nad synovým nadáním, ve skutečnosti se rodil z přesvědčení, že ptáčkové nepolitujou, nýbrž padají střemhlav mrtvi k zemi.

✿ Když se Marek blížil pubertě, požádal ho dědeček, aby mu zryl dva dlouhé záhony před

chalupou. Ochotně tak učinil. Jsa dobře vychován, pokládal to vůči starému člověku za svou povinnost a s odměnou nepočítal. Ale když se dědeček šibalsky zeptal: „Tak na kolik si tu práci ceníte, Laica pane?“, pružně se převtěl do role meloucháře a udřeně vzdychl: „To víte, šéfe, bylo to kamenitý...“

✿ To já měla pevnější mravní zásady. Tatínek chodíval z rozhlasu na oběd domů. Po něm si na patnáct minut lehl na kuchyňské kanape a relaxoval. Po tu dobu jsem ho směla jemně česat hřebínkem. Ne že by si tatínek na česání nějak potrpěl, byla to jakási náhrada za to, že se mnou nekomunikuje. Když se vymrštil, aby šel znovu do práce, pravidelně loudil: „Paní holičová, dejte mi pusinku!“ Rozhořčením jsem div nepukla! „Paní holičové se nedává pusinka!“ No, možná že ty mravní zásady nebyly zas tak pevné. Možná jsem doufala aspoň v tuzér.

✿ Zato Adámek byl v podobné situaci nesmlouvavý. Jedno období si, asi tříletý, hrával na opraváře wawek. Příčinlivě chrastil nářadím a byl při tom tak roztomilý, že jsem neodolala a vstoupila do tatínkových šlápějí: „Pane opraváři, nedal byste mi pusinku?“ Drobeček ani nevzhlédl, hodil kleště do brašničky a se slovy: „A co by tomu řekla moje paní?“ nemravnou matku opustil.

✿ Když jsem se podruhé vdala, postavila jsem dvě milované osoby – syna a muže – před nesnadný úkol sžít se. Naštěstí se to výborně povedlo. Vlastně si vzpomínám na jedinou kolizi, která tento vztah zasáhla.

Choť vzal vyženěné dítě na procházku. Cestou se stavili v Krásné jizbě, kde právě dostali proutěná křesílka, jimiž jsme hodlali obohatit halu svého bytu. Manžel projevil o zboží zájem a v rozhovoru s prodavačkou zalitoval, že nepřijel autem. Ochotná paní však mínila, že když se křesílka šikovně svážou, zákazník je převezme i tramvají. Slovo dalo slovo, manžel dal i peníze a z obchodu odcházel s dítětem i s křesly.

Do tramvaje nastoupili hladce. Opatrovník svěřeného dítěte však celou cestu k Andělu nervózně přemítal, jak uskuteční bezpečný transport nábytku i dítěte na chodník. U Anděla byl tehdy nástupní ostrůvek oddělený od chodníku vozovkou. I hučel ustaraně do dítěte: „Marku, já ti pomůžu vystoupit a ty zůstaneš stát na refýži, dokud nevyndám křesílka, rozumíš? Zůstaneš stát na refýži, ani se nehneš, slibuješ?“ Mareček kýval poslušně hlavičkou.

Dopadlo to jinak. Ledva manžel pomohl chlapci ze schůdků a otočil se pro břemeno, zaslechl úděsné skřípění brzd a vyděšené výkřiky. No, Marečka nepřejeli, zato otčím dostal málem infarkt. Hošík totiž neprodleně vstoupil do vozovky a zamířil na chodník. Bylo pro něj jistě šokující, že jindy vlídný Pepík s ním lomcuje

a syčí: „Říkal jsem ti celou dobu, že máš zůstat na refýži! Proč jsi neposlechl?“

Mareček s nakrabatělou bradičkou vzhledl a pípнул: „No jo, Pepíku. Když já nevím, co je to refýž.“

✿ Marek se pomamíl. Stejně jako já kdysi, rozhodl se vstoupit na pole písemnictví dřív, než si osvojil znalost jediné litery. Když se tudíž podjal úkolu vytvořit své první literární dílo, musil zneužít pro roli zapisovatelky svou chuť. Bylo mu totiž něco přes čtyři roky. Jsa si patrně vědom, že jeho dosavadní znalost života neskýtá dost podnětů pro realistický pohled na svět, nazval svou prvotinu *Nepravdivý román*. Bylo to logické, neboť svého hrdinu zahnal do bitevní vřavy, ač sám ještě nedorostl ani do práce.

Mohu jen litovat, že dlouho hýčkaný fragment se nakonec ztratil, takže jej nemohu předložit v celé šíři. Pamatuji si jen dva momenty. Hrdina bloumal válečným polem a nosil s sebou nahou ženu. Soudím, že nosil, protože s ní zacházel jako s věcí. Alespoň věta „Nahou ženu jsem dal do bunkru“ svědčí jednoznačně, že ji do bunkru nepřivedl, nezahnal, nepobídl. Prostě ji tam dal, jako by odložil toru. Poté umístil, domnívám se, že na strategickém místě, „flašku rumu“ a zpozvdálí číhal, zda se morální rozvrat nepřítel povede. Měl úspěch, protože poslední věta románu zněla: „Rumu ubývalo, Němců přibývalo.“ Z toho můžeme vyvodit,

že i německý dril vzal za své, jakmile se rumový odér rozlil po bojišti.

Autor pak ponechal na čtenářově fantazii, jak to s podnapilým nepřátelským vojskem dopadlo, zvláště byla-li jako poslední zbraň použita i nahá žena, jejíž pasivita vnuká myšlenku, zda nešlo o nafukovací pannu ze sex shopu. Jelikož jsme v té době neměli o podobných pomůckách šajnu ani my dospělí, natož náš čtyřletý cvalík, myslím, že ho můžeme bez nadsázky přiřadit k autorům, kteří předstihli svou dobu. Jako třeba Verne.

✿ V době, kdy začal Mareček navštěvovat školu, jsme ještě nevěděli, co v něm dříme. Učil se výborně, i když někdy dětská roztržitost vykonala své. Jednou jsem před odchodem do divadla kontrolovala jeho úkol na téma příroda a vzkypěla: „No prosím! Zase jsi roztěkaný. Tady máš vevrka místo veverka. Chybí ti písmenko.“

Mareček na mne upřel nevinné oči a děl: „No jo, ale tady jsem zato napsal v lesse.“

Ustrnula jsem. Buď si to dítě za mne dělá legraci, nebo je tak blbé. Časem vyšlo najevo, že se tak začal projevovat jeho smysl pro humor.

✿ Druhá žena mého prvního manžela, Růženka Merunková, se rovněž dožila nejednoho překvapení. Úkoly prvorozeného syna Lukáše mohla kontrolovat až po představení. Jednoho dne ji rozpálila odbytá úloha na téma protikladů. Děti psaly: *Voda je buď horká, nebo studená. Květina je svěží, nebo uvadlá.* Lukášek úkol naškrábal.

Pečlivá matka vzbudila ráno nedbalého synka o půl hodiny dřív a donutila ho práci krasopisně přepsat. Kaligraficky popsaná stránka ji obměkčila: „No vidíš, když chceš, tak to jde,“ pochvalovala si téměř nadšeně, dokud jí zrak nepadl na větu: *Břeh potoka je buď vysoký, nebo vysoký.*

✿ Markův smysl pro humor se utěšeně rozvíjel, a tak mi bylo čím dál častěji podepisovat poznámky: *Dělal dětem šaška. Dnes opět po cestě do tělocvičny šaškoval.*

Nemálo mě to hnětlo. Měla jsem chuť napsat učitelce: *Paní učitelko, jeho rodiče dělají celý život lidem šaška za peníze. Chlapec ho dělá nezištně zadarmo.*

Doma jsme ovšem hocha nabádali, aby se krotit, netoužíce podlomit autoritu pedagožky. Jednou jsem však už celá zoufalá požádala manžela, aby nezbedníkovi domluvil. Otčím se vnutil do role karatele, povolal hocha na kobereček a domlouval mu: „Podívej, Marku, učíš se dobře, měli bychom z tebe radost, ale neustálé poznámky maminku i mne trápí. Už nedostáváš kapesné, nesmíš se dívat na televizi, jezdit na kole, chodit do kina. Řekni mi, jsi přece rozumný kluk, stojí ti to za to?“ Marek zvedl kulaté oči a pevně prohlásil: „Stojí, Pepíku.“

Nato mi manžel oznámil, že na tak silnou osobnost nemá.

✿ Podobně jsme dopadli s bratrem. Na vysoké škole začal trochu lajdat. Dosud bezproblémový mladík přenesl svůj zájem ze skript na vnady spolužaček a rodiče, zmlsané jedničkami, denervoval trojkami. I požádali nás, abychom mu domluvili, neboť jsme mu věkově bližší. Choť tedy pronesl k mladému švagrovi moralizující řeč: „Jiříku, ty jsi přece tak bystrý, učení je pro tebe hračka. Proč trochu nezapneš? Vždyť bys mohl být první z ročníku, neříkej, že ne.“

A Jiří odtušil: „Mohl, Pepíku. Ale co bych z toho života měl?“

✿ Adámek byl ještě drobeček, když ho potkalo nečekané štěstí. Věčně zaměstnaný otec si našel chvílku a hrál si s ním. Všelijak se kočkovali, lechtali a lezli po čtyřech. Otce to, pravda, trochu znavilo, tak se vrátil do vzpřímené pozice.

„Jsem medvěd,“ brumlal, přenášeje těžkopádně váhu z nohy na nohu a máchal „tlapami“ podél těla.

Dítka zostražitělo. Je to tatínek, nebo medvěd? Převtělení otce bylo na jeho věk příliš dokonalé, takže raději couvlo a roztřeseným hláskem požádalo: „To nedelej! Ses na mě moc velkej.“ A protože se medvěd nevrátil dost rychle do podoby hodného tatínka, vykřiklo zoufale: „Moc velkej na mě ses!!!“

✿ Vyprávěla jsem Adámkovi pohádku *O perníkové chaloupce*. Spěla jsem k závěru. Medovým hlasem jsem předla: „Ale dětičky byly chytré